

молодь, які будуть формуватися суспільні відносини, настрої, сподівання та перспективи.

Література:

1. Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта в Україні в умовах воєнного стану». Київ: Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики, 2022. 358 с.

2. Spencer Herbert. The Principles of Sociology. London: Williams & Norgate, 1876. Vol. 1. 797 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-18>

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЙ У СФЕРІ ПРАВА: ОСВІТА В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Кармаза Олександра Олександрівна

доктор юридичних наук, професор,

професор Інституту післядипломної освіти

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Військова агресія росії проти України триває вже дев'ятий рік і бере свій початок від анексії АР Крим та окупації територій Донецької та Луганської областей. Широкомасштабне вторгнення росії на територію України відбулося 24 лютого 2022 року. Відтак Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», в Україні введено воєнний стан.

Дія воєнного стану зумовлює модифікацію існуючих прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, а в юриспруденції – нові наукові дослідження. Відтак система освіти та науки опинилася в нових реаліях існування, а перед науковцями та дослідниками відкрилися нові теми та «горизонти» дослідження, пов'язані з дією в Україні правового режиму воєнного стану та тимчасовою окупацією територій України. Так, наприклад, на сьогодні є актуальними напрями дослідження у сфері забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина через призму здійснення державними органами України, органами місцевого самоврядування дій, направлених на охорону та захист прав громадян на тимчасово

окупованій території України чи території України, де проводиться антитерористична операція тощо [1–4].

Слід також звертати увагу, що юридична наука потребує подальших науково-практичних досліджень концепцій охорони та захисту прав громадян у зв'язку з дією воєнного стану на території України.

Так, наприклад, після припинення чи скасування дії воєнного стану на території України, у період деокупації території АР Крим, перед суспільством постане багато питань, які потребуватимуть швидкого вирішення. Це, зокрема, й питання забезпечення реалізації громадянам охорони та захисту їх прав в суді (ст. 55 Конституції України), притягнення винних осіб за скоєні злочини до відповідальності, розроблення ефективних механізмів компенсації збитків, завданих громадянам тощо. Відтак закон та юриспруденція України повинні відповісти на ці та багато інших актуальних питань щоб громадяни відчували себе захищеними. Тож з цією метою науковці, практики та всі зацікавлені особи можуть напрацювати концепцію розвитку правосуддя в АР Крим, яка згодом може відобразитися в законі, оскільки відповідно до ст. 19 Конституції України судді зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Крім того, на нашу думку, доцільно також розробити та затвердити (наприклад, в окремому законі) пріоритетні напрямки наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні, в яких передбачити ефективну взаємодію науки та практики, а також реальні потреби відбудови незалежної, економічно розвинутою та демократичної України. При цьому не полишати й рух України в Європейський Союз, розпочатий ще до введення воєнного стану в Україні, та продовжувати узгоджувати законодавство України з європейським.

Нам науковцям не буде жодного виправдання, якщо в час неймовірно драматичних випробувань для всього українського народу, залишимося осторонь проблем і не покладемо свої сили і знання на встановлення принципу верховенства права та розвитку правосуддя України відповідно до європейських стандартів та норм, а також розвитку України демократичною, європейською, процвітаючою державою.

Звертаємо також увагу на те, що підготовка дисертаційних робіт у сфері права є складним процесом, який вимагає багато зусиль та часу. А в умовах дії воєнного стану, цей процес стає ще більш складним, оскільки перед дослідниками виникає багато важливих питань, які впливають на якість та результативність їхньої роботи.

Зокрема, одним з аспектів, який доцільно враховувати в умовах дії воєнного стану, є забезпечення безпечових умов для дослідників.

Загальновідомо, що військова агресія росії проти України створює загрози для життя і здоров'я людей, призводить до руйнації навчальних та наукових закладів, житла громадян тощо, що в сукупності може розглядатися як несприятливі умови для здійснення науково-дослідної роботи, в яких дуже важливо забезпечити безпеку дослідників. Тож необхідно передбачати та вживати заходів для забезпечення безпеки діючих та майбутніх науковців та вчених, щоб вони могли продовжувати свою роботу в безпечному середовищі.

Наступним важливим аспектом щодо підготовки та написання дисертаційних робіт є наявність у дослідників доступу до сучасних ресурсів наукової інформації (джерел інформації). Можливість використання науковими установами, окремими дослідниками національних та міжнародних електронних баз даних «піднімає» наукове дослідження на сучасний, модернізований рівень, а для видавництва та компаній, які є власниками відповідних наукових електронних ресурсів, постає питання про надання тимчасового безкоштовного доступу до таких ресурсів. Переконані, що все це може вплинути на якість та результативність досліджень.

Крім того, доступ до інформаційних джерел та літератури, які є необхідними для підготовки дисертації, може бути обмежено через обставини дії воєнного стану в Україні, тому дослідники повинні знати, які ресурси є доступними та які джерела інформації можуть бути використані, щоб забезпечити необхідну якість наукової роботи. Для швидкого інформування українських дослідників про доступність та актуальність джерел літератури (міжнародний та національний рівень) пропонуємо запровадити відповідний телеграм-бот (чат-бот).

Також одним з важливих аспектів під час підготовки дисертацій є вибір тематичного напрямку подальшого дослідження. Переконані, що умови дії воєнного стану можуть змінити актуальність деяких тем, а також вимагати нових підходів та методів дослідження. Відтак, деякі теми можуть стати менш актуальними, тоді як інші теми стають більш важливими для суспільства. Дослідники повинні бути готові до змін у тематиці дослідження та використовувати нові методи та підходи в своїй роботі.

Отже, перспективами розвитку наукової діяльності під час та після припинення чи скасування воєнного стану можуть також бути: запровадження оновлених інструментів підтримки дослідників, створення умов для повернення вимушено переміщених науковців з метою забезпечення продовження наукової діяльності в Україні, встановлення короткострокових та довгострокових інститутів академічної мобільності, модернізація та відновлення науково-дослідних установ, створення умов для конкурентноспроможності

української науки в європейському просторі, поглиблення євроінтеграційних напрямків досліджень тощо.

На жаль, війна перетворює людей на «сухі» статистичні дані. Але за кожною цифрою – доля людини. Кожна цифра – має ім'я. Для нас, як для демократичної держави, людина, її гідність, права та свободи – найперші та найголовніші цінності. За них сьогодні покладають життя наші герої та героїні, тримаючи «палаюче небо на своїх плечах». І завдання правової Української Держави повернути імена всім жертвам воєнних злочинів. Тож якщо врахувати всі наслідки дії воєнного стану, дії правового режиму на тимчасово окупованих територіях України, а також забезпечити рух права України в європейському напрямку, можливо досягти якісних результатів та зробити вагомий внесок у науку, практику та захист держави Україна.

Література:

1. Кармаза О.О., Кушерець Д.В., Луцька Г.В. Медіації в Україні як ефективна позасудова форма захисту прав громадян в умовах дії правового режиму воєнного стану. *Human rights and public governance in modern conditions: Scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. С. 236–251.

2. Кармаза О.О. Захист прав та інтересів громадян у цивілістичному процесі в умовах військового стану та військової агресії росії проти України. *Російсько-українська війна (2014–2022 рр.): історичні, політичні, культурно-освітні, релігійні, економічні та правові аспекти* : Наукова монографія. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2022. С. 1156–1164.

3. Кармаза О.О. Модифікація спадкових прав громадян в умовах дії воєнного стану: до питання про забезпечення принципу верховенства права. *Право та юстиція. Науково-практичний юридичний журнал*. 2022. № 3–4 (№ 20–21). С. 5–16.

4. Луцька Г. В. Охорона та захист цивільних прав громадян у зв'язку з тимчасовою окупацією частини території України: монографія; Приват. вищ. навч. заклад Університет Короля Данила. Київ : Вид-во Людмила, 2020. 203 с.